

Jest jisto, že v značném počtu případů souvisí odvodňování se zavodňováním, ježto tatáž voda na některém pozemku nebo jeho části škodlivá může býti a také obyčejně bývá účelně použita na místě jiném.

Z důvodu toho prohlášen i § 41. vzájemný právní vztah mezi oběma druhy vodních děl tím způsobem, že pro díla odvodňovací (či k vysoušení pozemků určená) prohlášeny za platné i předpisy §§ 28., 29., 32.—34. a 38. analogicky jako pro díla zavodňovací; nemůže však býti pochybnosti o tom, že i předpisy §§ 10.—27., jednající o právních poměrech na soukromých vodách, o nutnosti úředního povolení, pak o zřizování a udržování povolených děl a zdýmadel mají býti také obdobně použity na díla odvodňovací.

Těmto podnikům přísluší nejen donucovací práva, zmíněná v § 41., nýbrž nad to, jsou-li prováděny ve veřejném zájmu, jest jim propůjčeno zvláštní, daleko sáhající donucovací právo, normované § 49.

Podotknouti třeba, že provádění odvodňování zemědělských pozemků bývá pro značnou část vodních družstev buď výhradním neb převážným jejich účelem.

§ 42. Ochranná a regulační díla potřebují vodoprávního povolení.

Když někdo chce vystavěti dílo vodní ve veřejné vodě k ochraně aneb k upravení ustanovené, ač není-li to stát¹⁾, který staví, žádej před tím za povolení příslušného úřadu politického.

Povolení toho jest třeba také, když se něco staví ve vodě soukromé, co se týče cizích práv, aneb čím se zjinačuje povaha, tok aneb výška veřejné vody.

Jako § 17. nařizuje, že vodní užívací díla ve veřejných vodách vždy, překročují-li míru obecného užívání, potřebují předchozího povolení vodoprávního úřadu a v soukromých vodách tehdy, lze-li z uskutečnění projektu očekávati, že dílo bude působiti buď na cizí práva aneb na povahu, tok neb výšku vod veřejných, předpisuje i § 42. nutnost takového

¹⁾ Moravský zákon této výjimky nemá, pročež i státní stavby podléhají na Moravě vodoprávnímu povolení.

úředního povolení jak pro stavby ochranné, tak i regulační, a to pro veřejné vody vždy, pro soukromé tehdy, možno-li z uskutečnění projektu očekávat následky, uvedené již v § 17., druhý odstavec, totiž vliv na cizí vodní práva nebo na povahu, tok neb výšku vod veřejných.

Platí tudíž nutnost úředního povolení nejen pro díla určená k vlastnímu užívání vody, nýbrž za podmínek výše uvedených stejně i pro díla ochranná a regulační.

Ochranné stavby a práce možno rozvrhnouti na dvě kategorie, a to pobřežní ochranné stavby a stavby regulační.

a) Pobřežní ochranné stavby mají za účel zřízení a udržování břehů, hrází a nádrží v dosavadním stavu bez podstatné změny vodního toku, resp. jeho směru.

Již obecný občanský zákonník v § 413. dává vlastníku břehu právo, aby upevnil, vytarasil neb zvýšil svůj břeh proti vyrvání vodou. Toto právo vyvěrá z pozemkového vlastnictví (§ 362. o. o. z.), sahá však také jen tak daleko, jako vlastnictví, z čehož přirozeně plyne, že „nikdo nesmí taková díla neb rostliny zakládati, které pravidelný břeh řeky mění neb plavbě (obecnému užívání), mlýnům (individuálním právům), rybníkářství (vedlejšímu užitkům) neb jiným cizím právům mohly by býti na újmu. Taková díla mohla by býti provedena jen se svolením politického úřadu“. Tato zásada soukromého práva jest recipována § 42.²⁾, který žádá předchozí úřední povolení k trvalým stavbám za účelem ochrany břehu, tudíž v zájmu soukromém prováděných, které mohou týkati se širokého okruhu účastníků a tím i zájmů veřejných aneb vykonávají vliv na cizí (vodní užívací) práva.

Za ochranné stavby pobřežní nutno počítati mimo hrází, pletených hradeb i osázení břehů, zřízení ochranných zdí (včetně údolních přehrad), rovněž i vykácení stromů a křovin, pokud toku vody překážejí a tím nepřímě břeh ohrožují.

Není naprosto žádného právního rozdílu v tom, zda ochrana břehu stala se nutnou ponenáhlym působením vody (vymíláním břehu, strháváním jeho) aneb náhle přírodní pohromou (na př. při průtrži mračen). Naproti tomu jest činiti

²⁾ Srov. Budw. 2019 ai 1884.

rozdíl mezi trvalou ochranou, která jediné vyžaduje předchozího úředního povolení, a ochranou pouze přechodnou, v době a po dobu hrozícího nebezpečí zřízenou. Taková nouzová přechodná opatření mohou být event. i přímo vodoprávním úřadem, v případě nutnosti pak i obecním starostou nařízena. (§ 51.)

Úředního povolení — stejně jako u vodních děl užívacích — jest třeba nejen k původnímu zřízení ochranné stavby, nýbrž i pro každou podstatnou změnu její. Pochopitelně, že povolení třeba i tehdy, když původní ochranná povolená stavba byla zničena a má být později znova zřízena.

O přípustnosti ochranné pobřežní stavby rozhodne úřad po provedeném řízení vodoprávním, k němuž přibere znalce. Přípustnost nebo nepřípustnost určité ochranné stavby nemůže však být činěna závislou na tom, zda a v jaké míře sousedé přikročují k provedení stejných ochranných staveb anebo jsou k tomu ochotni; o přípustnosti rozhoduje jediné zjištěná okolnost, zda a pokud projekt bude mít pravděpodobně účinky, zmíněné v § 42., resp. v § 17.³⁾, neboť §§ 43. a 45. poskytují držitelům pobřežních pozemků právo k takovým ochranným stavbám a jest věcí druhého držitele, aby rovněž svůj majetek chránil. Rovněž není právně odůvodněna námitka níže položených gruntovníků, kteří dosud měli ze záplavy užitek a provedením projektované stavby o výhodu tu přijdou.⁴⁾ Jestliže však ochranná stavba pobřežní měla by jediné za účel a následek, aby odvrátila od vlastního pozemku nebezpečí záplavy, a tím by zvětšovala buď všeobecně toto nebezpečí neb aspoň pro jisté pozemky, aniž by bylo možno tyto podobnými stavbami ochrániti, muselo by být povolení odepřeno již dle §§ 11. a 12.

b) Regulační vodní stavby prováděny jsou za účelem korektury říčního koryta a tím vodních odtokových poměrů a dosahují účele toho buď opravou a úpravou dosavadního koryta vodního nebo jeho přeložením a změnou. Regulace pozůstává tudíž v čištění, prohloubení, zúžení, rozšíření, vyrovnání neb zkrácení řečiště.

Jedná se po většině o práce rozsáhlé, prováděné buď státem neb jinými veřejnoprávními korporacemi (zemí, okresy,

³⁾ Srov. Budw. 118 ai 1880.

⁴⁾ Srov. Budw. 3557 ai 1887.

obcemi neb vodními družstvy), ježto náklad s regulací řeky spojený bývá značný a pole pracovní veliké.

Ať jsou stavby ty prováděny kýmkoli (v Čechách a ve Slezsku s výjimkou státu), vyžadují řádného vodoprávního řízení a povolení.

O vodocestném zákoně promluveno bude doleji.

Výjimku z povolovacího řízení pro stavby ochranné a regulační tvoří stavby tohoto druhu prováděné státem (mimo Moravu, kde i pro státní tyto stavby jest třeba úředního povolení).

Stát může vystupovati co podnikatel staveb všeho druhu. Projekty jeho podléhají předpisům vodního práva, pokud výslovně v zákoně není vyslovena ve prospěch státu výjimka. Takovou výjimku tvoří právě ustanovení § 42., dle něhož (mimo Moravy) netřeba povolení úředního pro stavby ochranné a regulační (leč jen pro tyto!), prováděné státem, nikoli však, jsou-li stavby ty prováděny státním statkem, tím méně pak, provádí-li stavby ty jiná veřejnoprávní korporace.

Ovšem že ani stát v tomto případě není osvobozen od ostatních předpisů vodního zákona, že zejména při provádění svých projektů šetřiti musí veřejného zájmu a nabytých subjektivních práv vodních. Kdykoli bude třeba k účelům uskutečnění projektu ochranné neb regulační stavby postoupení cizího pozemku, uložení služebnosti, vykoupení neb zmenšení cizích vodních práv, přijdou i pro tyto podniky státní v plnou platnost expropriační předpisy vodního zákona.

Správní soud vyslovil se ve směru tomto takto:⁵⁾ Pokud jde o poměr mezi podnikatelem a soukromými účastníky vzhledem na řízení vodoprávní a objem vodoprávního jednání, jakož i vzhledem na rozhodování vodoprávní, není nižádného právního rozdílu mezi soukromými projekty a ochrannými a regulačními podniky státu. Musí tedy také všech vodoprávních předpisů býti použito, které tento poměr upravují, obzvláště pak oněch, jež provedení nových projektů jen za současné ochrany cizích práv dovolují, ač-li tu není podmínka, za kterých jest zrušení těchto práv za příslušnou náhradu (§ 365. o. o. z.) dovoleno.

⁵⁾ Srov. Budw. 10068 A ai 1914.

I při regulačních a ochranných stavbách státem prováděných, pokud při tom přicházejí v úvahu práva třetích, má býti zavedeno řízení vodoprávní.⁶⁾

Vodoprávní řízení, jak z ustanovení §§ 79. lit. b, e, 84. a 86. vysvítá, sleduje nejen zjištění přípustnosti projektu v ohledu veřejném, nýbrž i vyšetření pravděpodobného vlivu projektované stavby na práva třetích osob. Jest tudíž třeba práva tato seznati a vymeziti přesný jich právní poměr k projektu, což možno provésti jedině vodoprávním řízením a rozhodnutím.

Účelem řízení o projektované ochranné neb regulační stavbě státní není vzhledem k § 42. vydání konsensního dekretu (§ 19.), nýbrž vydání rozhodnutí, podléhajícího instančnímu přezkoušení, zda a pokud námitky ať se stanoviska veřejnoprávního neb soukromoprávního uplatňované jsou odůvodněny, jakým způsobem oprávněné námitky mají býti uspokojeny, v jakém tudíž směru projekt má býti modifikován a posléze zda a za jakých podmínek určité potřebné pozemky neb vodní práva se vyvlastňují neb služebnostmi zatěžují.

Nutnost vodoprávního řízení i pro projektované státní stavby ochranné a regulační vysvítá dále z úvahy, že ani stát není oprávněn (aspoň bez odškodnění cestou expropriace) dotýkati se nabytých práv třetích osob, že však tyto osoby musí projekt důkladně seznati, aby mohly posouditi jeho pravděpodobný vliv na jejich vodní práva a tím způsobem věcně své návrhy na šetření svých práv aneb event. na odškodnění uplatňovati.⁷⁾

Jak výše řečeno, platí i pro regulační a ochranné stavby státem prováděné veškeré normy vodního zákona, ba, jak v předcházejícím odstavci bylo uvedeno, ani výjimka § 42. o vynětí těchto staveb z nexu vodoprávního povolení nemá valného praktického významu, ježto pravidelně i o těchto projektech bude zavedeno vodoprávní řízení dle předpisů, obsažených v VI. oddílu vodního zákona.

Zvláštní právní postavení vyhrazuje však pro určité kanalizační podniky státní zákon vodocestný z 11. června 1901, č. 66. ř. z. a to pro:

⁶⁾ Srov. Budw. 11237 A ai 1916.

⁷⁾ Srov. Budw. 6287 ai 1891.

1. zřízení plavebního kanálu z Dunaje k Odře,
2. zřízení plavebního kanálu z Dunaje k Vltavě poblíž Budějovic, jakož i kanalisování Vltavy z Budějovic do Prahy,
3. zřízení plavebního kanálu od kanálu dunajsko-oderského ke střednímu Labi, jakož i kanalisování Labe z Mělníka do Jaroměře,
4. zřízení splavného spojení od kanálu dunajsko-oderského k Visle nebo až ku splavné části Dněstru.

Pro tyto podniky kanalisační byly stanoveny § 13. uvedené zákona tyto zásady:

a) Podnikům těmto přísluší právo expropriační, zejména právo na úplné nebo částečné vyvlastnění soukromých vod a vodních práv, při čemž

b) má býti co do provedení vyvlastnění použito obdobně předpisů zákona ze dne 18. února 1870, č. 30 ř. z.

c) Všechny žádosti, jež se na ustanovení a provedení projektů kanalisačních vztahují, jakož i rozhodnutí k tomu hledící, náležejí do kompetence ministerstva (dříve obchodu, později) veřejných prací, jež se s účastněnými ministerstvy dohodne.

d) Bližší ustanovení budou vydána cestou nařizovací.

Na základě tohoto zmocnění vydáno bylo ministerské nařízení z 11. října 1901 č. 163. ř. z., zřizující ředitelství pro stavbu vodních drah a minist. nařízení z 23. dubna 1903 č. 90. ř. z., upravující zásady pro generální projekt a řízení dle zákona z 18. února 1878 č. 30. ř. z.⁸⁾

Dle § 5. vodocestného zákona mají býti provedeny regulace oněch řek v Čechách, na Moravě, ve Slezsku (a jiných zemích), které s řekami výše uvedenými souvisí. Dle tohoto předpisu vydán byl v Čechách regulační program zákonem z 13. února 1903, č. 31. z. z. a dalšími speciálními zákony upravena hospodářská a finanční stránka regulace dalších řek.

Těmto regulačním pracím přiznáno dle § 13. vodocestného zákona použití expropriačního zákona z 18. února 1870 č. 30. ř. z. V ostatních vodoprávních směrech platí pro tyto podniky všechna ostatní ustanovení vodního zákona.

⁸⁾ Podrobnou úvahu „O poměru zákona vodocestného k zákonu vodnímu“ od Dra Pantůčka viz Správní Obzor 1916.

Náklady regulace řek nenese stát sám, nýbrž stát, země a začasť i účastníci. K representaci podnikatelstva zřízena „Zemská komise pro regulaci řek v Čechách“, již vyhrazena byla také určitá technická, administrativní a finanční kompetence.

Zemskému zákonodárství bylo přenecháno, aby provedení a příští udržování jednotlivých regulací menšího rozsahu k jich žádosti přeneslo na okresy, obce neb vodní družstva.

§ 43. Způsob zřizování a udržování ochranných staveb vodních.

Břehy, hráze, koryta a nádržky všeliké vody, pak stroje a díla při tekoucí vodě a v tekoucí vodě buďte dle § 413. ob. zák. obč. dělány a zachovány tak, aby to nebylo něčím právům na újmu a aby, pokud možná, povodním bylo zabráněno. (§§ 17. a 21.)

§ 413. o. o. z. obsahuje zásadu, vyplývající z pojmu soukromého vlastnictví, že totiž každý jest oprávněn chrániti své vlastnictví proti škodám zvenčí. Znění § 413. o. o. z. uvedeno bylo již doslovně ve výkladu § 42.

Toto ustanovení občanského zákona opravňuje vlastníka břehu k provedení takových staveb, které mají za účel udržení břehu v rozsahu a způsobu dosavadním, pokud dbá samozřejmých obmezení, uvedených v témže zákonném ustanovení. Jinak není vlastník břehu v tomto svém podnikání soukromoprávně obmezen.

Leč veřejné právo, vyjádřené v daném případě vodním zákonem, musí přihlížeti k zásadě, vodním zákonem všeobecně uplatňované, že vody má býti co nejrationelněji a nejvšestranněji využito, že však využitím tím, zač zajisté i ochranné stavby dlužno počítati, nesmí nejen porušovati nabytá práva jednotlivců, nýbrž že musí býti vykonávána s respektováním veřejného zájmu v nejširším slova smyslu.

Proto rozšiřuje § 43. omezení, vyslovené § 413. o. o. z. ohledně upevňování břehů (aby ochranná opatření na březích neměnila pravidelný běh řeky a nebyla na újmu plavbě, mlýnům, rybářství neb jiným cizím právům) na všechny ochranné a regulační stavby, z nichž pří-